

Celebrating Medinat Yisrael's 70th Anniversary

Rabbi Azarya Berzon

1. שו"ת יביע אומר חלק ו - אורח חיים סימן מא

עמדתי ואתבונן אם יש לומר הלל בברכה ביום ה' באייר, שהוקבע ליום חג העצמאות של מדינת ישראל בארץ ישראל, או לא?

(א) בפסחים (ק"ז), תנו רבנן, הלל זה מי אמרו, נביאים תקנו להם לישראל שיהיו אומרים אותו על כל פרק ופרק, וכן על כל צרה שלא תבא עליהם, ולכשנגאלים ממנה יהיו אומרים אותו על גאולתם. וכתב בהלכות גדולות (הל' לולב דף לה ס"א): הא דאמרינן (בערכין י) שמנה עשר יום בשנה יחיד גומר את ההלל לא יחיד ממש, אלא כל היכא דלא כניפין כלהו ישראל, יחיד קרי להון, והא דקא מפיק להון בלשון יחיד, משום דכד כניפין כולהון ישראל ובעי למימר הלל כל יומא על כל צרה שנגאלין ממנה אמרי. ע"כ. ולמדנו מדברי קדשו שתקנת הנביאים היתה דוקא באופן שהצרה באה על כל ישראל, וכשנגאלין ממנה יהיו אומרים הלל על גאולתם ועל פדות נפשם. וכ"כ התוס' סוכה (מד): הא דנקט (בערכין י) י"ח יום שיחיד גומר את ההלל, כל שאין שם כל ישראל יחיד קרי להו, משום דאמרינן בפסחים (ק"ז) נביאים אמרוהו ותקנו להם לישראל לאומרו על כל צרה שלא תבא עליהם, וכשנגאלין ממנה יהיו אומרים אותו על גאולתם, ולהכי נקט יחיד, דכי ליכא כל ישראל, אין גומרים את ההלל אלא באלו הימים, אבל לגאולת כל ישראל אומרים אותו לעולם. והא דאמרינן בתענית (כח:) יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומר, כי ליכא כל ישראל יחיד קרי ליה, אפילו לצבור שנגאלו מן הצרה, ואם התחילו גומרים אותו. והר"ח פירש לא יתחיל בברכה. ע"כ. וכ"כ תלמידי ר' יונה (ברכות יד) בשם ר"ת, שעיקר ההלל נתקן על כל צרה שלא תבא על כל ישראל, והקב"ה עושה עמהם נס, היו אומרים הלל, וחייבים לברך על קריאתו, אף על פי שלא היו גומרים אותו, ועיקר תקנת הנביאים לא היתה אלא בנס שנעשה לכל ישראל, אבל בנס שנעשה ליחיד לא תקנו לומר הלל, ומה שאמרו (בתענית כח:) יחיד לא יתחיל, ר"ל כשנעשה נס שלא בכנופיא של כל ישראל לא יתחיל לברך על ההלל, שאפי' צבור נקראים יחיד, דכל היכא דהוו שלא בכנופיא של כל ישראל יחיד מקרו. וכ"כ בה"ג. ע"כ. וכ"כ הרי"צ בן גיאת במאה שערים ח"ב (הל' עמוד ד), דהא דקאמר יחיד גומר את ההלל, לא יחיד ממש הוא אלא כל היכא דלא כניפין כלהו ישראל יחיד קר"ל, והיכא דכניפין כלהו ישראל בעינן למימר הלל כל יומא על כל צרה שנגאלין ממנה. ע"ש. וכ"כ הסמ"ג (ברייתא הל' חנוכה). והמנהיג (הל' הלל אות ל). והמחזור ויטרי (עמוד קצד). ע"ש. מכל הני אשלי רברבי ילפינן שלא קבעו חז"ל לומר הלל על גאולתם של ישראל אלא אם כן היו כל ישראל באותה צרה ונושעו ממנה, אבל צבור או אפילו מדינה שלמה של ישראל שנגאלו מצרתם, אינם רשאים לקבוע הלל בברכות, אבל נכון לומר הלל בלא ברכה. וכמ"ש רבינו המאירי (פסחים ק"ז), שכל יחיד שבאה עליו צרה ונגאל ממנה, וכן צבור שנעשה להם נס ונגאלו מצרה שבאה עליהם, רשאים לקבוע הלל לעצמם בכל שנה ושנה, אלא שאין מברכים עליו, כך היה יסוד נביאים לאומרו על כל צרה כשנגאלים ממנה. ע"כ. ואפשר דס"ל כד' הראשונים הנ"ל, ולכן כתב שאין מברכים עליו, משום דבעינן שנעשה נס לכל ישראל, כדי לקבועו חובה. ומכל מקום רשאים לומר הלל בלא ברכה, ואין בזה משום מה שאמרו (שבת קיח:) האומר הלל בכל יום הרי זה כמחרף ומגדף, כיון שאמרו על נס. ועמש"כ בשו"ת יביע אומר ח"ה (חאו"ח סי' לה). ע"ש.

(ב) איברא דלכאורה קשה מנס חנוכה, שלא נעשה הנס אלא לתושבי ארץ ישראל בלבד, ועכ"ז קבעו חז"ל לומר הלל בברכה כל שמנת ימי חנוכה, מדי שנה בשנה. וראיתי להגאון רבי יונה נבון בס' גט מקושר (דקל"ד ע"ג) שעמד בזה ע"ד הרא"ם בתוספותיו על הסמ"ג הל' חנוכה, ותירץ, שמכיון שהיו רוצים האויבים להחריב את בית המקדש צרת כל ישראל מקרי, וכשנצחו את אויביהם היונים והחזירו עטרה ליושנה בטירת ההיכל והמקדש הצלת כל ישראל מקרי, כעין תקנת הנביאים, ולכן תקנו לגמור ההלל בברכה. עכת"ד. ולכאורה כעין סמך לדבריו ממ"ש רב נטרונאי גאון, והובא בס' האשכול (אלביק עמוד קמב), הא דאמרינן בערכין (י) י"ח ימים שהיחיד גומר בהם את ההלל, האי צבור יחיד הוא, וקר"ל יחיד

משום שכיון שחרב בית המקדש ובטלו הקרבנות, ועיקר שירה על קרבנות נתקנה (פסחים סה), קרי לצבור יחיד, והווי להו צבור ויחיד שוין לענין הלל של י"ח יום. ע"כ. ומש"ה בנס חנוכה שהיה בהמ"ק קיים ראוי היה לומר שירה על הקרבנות, דהו"ל צבור שאומרים שירה על גאולתם, משא"כ לאחר חורבן בהמ"ק בעינן שיהיו כל ישראל בכינופיא. והן אמת שמהר"ם בן זרח בס' צדה לדרך (הל' חנוכה דקל"ה ע"ד) כ', ואמרו בגמרא שבטלה מגלת תענית, והניחו חנוכה ופורים לפי שהיו בהם הנסים לכל ישראל או לרובם, וקבעו בחנוכה הלל גמור וכו', ובפורים מקרא מגילה. ע"ש, ומיהו בכתובות (כה רע"ב) אמרינן, כי אסקינהו עזרא לאו כולהו סלוק, ופרש"י, שרובן נשארו בבבל, דכתיב כל הקהל כאחד ארבע רבוא. ע"ש. ולפ"ז מה שפרש"י (בפסחים קי"ז) אומרים אותו על גאולתם, כגון חנוכה, על כרחך שר"ל כד' מהר"י נבון שמכיון שהיה בהמ"ק קיים ועיני כל ישראל נשואות אליו נחשב כאילו נעשה לכל ישראל. [וכ"כ מרן החיד"א בשו"ת חיים שאל ח"ב סי' יא, שכוונת רש"י בזה למעט היכא שלא נעשה הנס לכל ישראל]. אולם אפשר ליישב דברי הצדה לדרך ע"פ מ"ש התוס' (גיטין לו:): סוף ד"ה בזמן, שאע"פ שלא עלו הכל בימי בית שני כיון שהיו שם מכל הי"ב שבטים שפיר קרינן כל יושביה עליה. ולכן נהג היובל בימי בית שני. ע"ש. וכ"כ הרא"ש בתוס' לנדה (מד). ע"ש. וחשיב שפיר כאילו רוב ישראל שם. וע"ע להגאון מהר"י רזין בשו"ת צפנת פענח ח"ב (סי' ח) שכ', שהטעם שלא אמר חזקיהו שירה במפלת סנחריב וצבאו, מפני שכבר גלו עשרת השבטים, ורוב ישראל לא היו בא"י, (וכמ"ש ג"כ התוס' סנהדרין לו ד"ה והא). ומכיון שלא היתה התשועה לכל ישראל, לכן פטר עצמו מלומר הלל, וכמ"ש התוס' (סוכה מד:): שהנביאים תקנו הלל כשהיו שם כל ישראל. ע"ש. ונראה דה"ט שלא הסכימו עמו (כמבואר בסנהדרין צד) מפני שעדיין היה בהמ"ק קיים, אשר לאורו הולכים כל בית ישראל, וחשיב שפיר נס שנעשה לכל ישראל, כהיא דחנוכה. וע' בשיר השירים רבה (פרשה ד סי' ג): ראוי היה חזקיהו לומר שירה על מפלת סנחריב, דכתיב (בדברי הימים ב לב) ולא כגמול עליו השיב יחזקיהו כי גבה לבו, את חמי חזקיהו מלך צדיק ואת אמרת כי גבה לבו? אלא גבה לבו מלומר שירה, אמר לו ישעיהו, זמרו ה' כי גאות עשה, אמר לו כבר מודעת זאת בכל הארץ. ע"ש. וע' בס' דברי אמת (דרוש ה' די"א ע"ב). ומעתה נראה שהואיל והנסים שנעשו לנו במלחמת הקוממיות שהצילנו השי"ת מידי אויבינו ושונאינו שזממו להכחידנו, וה' הפר עצתם, כי גבר עלינו חסדו, כיון שלא היה הנס לכל ישראל, אפשר שנכון לומר הלל, אבל בלי ברכה. כמ"ש המאירי וכל הראשונים הנ"ל.

(ג) ועינא דשפיר חזי למרן החיד"א בשו"ת חיים שאל ח"ב (סי' יא), שנשאל בעיר שנעשה לישראל נס שניצולו מצרתם, אם יש להם לומר הלל, והביא הסוגיא דפסחים (קי"ז) הנ"ל, והעיר שהרי"ף הרמב"ם והרא"ש השמיטו דין זה, ולא כתבו שכאשר הצבור נושעים מצרתם צריכים לומר הלל, ולכן כתב שני"ל דס"ל להרי"ף והרמב"ם והרא"ש שתקנת נביאים היתה לכל ישראל דוקא, וה"נ דייקי דברי רש"י שכ' שאומרים אותו על גאולתם כגון חנוכה, ומאי קמ"ל במ"ש כגון חנוכה, הלא הדברים פשוטים שאם באה עליהם צרה ונושעו ממנה יאמרו הלל, ומה היה חסר לנו להבין עד שהוצרך לסיים כגון חנוכה, אלא ודאי נראה ברור שכוונתו לומר שלא תיקנו אלא כגון חנוכה שהיה אז תשועת כל ישראל, אבל עתה שהן בעון עם ישראל מפוזר ומפורד ואתרחיש ניסא לקהל ישראל בעיר אחת או במדינה אחת בזה לא תקנו הנביאים לומר הלל, וזוהי ג"כ דעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש שלא הביאוהו. ובזה ניחא לנו מה שמצינו לכמה עירות ומדינות שנעשו להם נסים שניצולו מצרתם, ולא קבעו לומר הלל. אמנם המאירי (פסחים קי"ז) כ' שיאמרו הלל בלי ברכה. וכן שמענו שהרה"ג מהר"י פייאמיטה ז"ל תיקן בקהל עדתו לומר הלל כשניצולו מצרתם. ונראה שסמך על פשט הגמרא דפסחים. אבל לדעתי נראה דלא מוכח כן מהפוסקים ז"ל, ולא ס"ל כהמאירי ז"ל, והכי נקטי רבני ישראל מדורות ראשונים ואחרונים שלא תקנו לומר הלל בתשועת נפשם מיד שונא. וכ"כ התוס' (סוכה מד:): והסמ"ג בהל' חנוכה, שלא תיקנו הלל אלא בתשועת כל ישראל. ע"ש. ובס' חרדים הביא מ"ש הרמב"ם שכאשר ניצול מצרה כשהיתה סערה גדולה ביים, קיבל על עצמו תענית באותו יום ולמחרת שמחה ויום טוב, לו ולזרעו אחריו. ומדבריו הראת לדעת שלא תיקן לומר הלל אפי' בלא ברכה ובדילוג, אלא דס"ל כמ"ש"כ. עכ"ת"ד. והנה מה שדייק מרן החיד"א מדברי רש"י (פסחים קי"ז) כגון חנוכה, על כרחך שכוונתו כמ"ש רבו מהר"י נבון הנ"ל, שאע"פ שלא היו שם כל ישראל או רובן, כיון שבהמ"ק היה קיים אשר עיני כל ישראל נשואים אליו, נחשב כאילו היו שם כל ישראל.

ובמגילה (יד) ת"ר, מ"ח נביאים עמדו לישראל ולא הותירו על מה שכתוב בתורה אלא מקרא מגילה ונר חנוכה, מאי דרוש, קל וחומר, מעבדות לחירות אמרינן שירה, ממות לחיים לא כ"ש. ובטורי אבן שם כ', דשירה היינו הלל ביום א' של פסח, שהוא זמן יצי"מ, וס"ל כההיא דפסחים (ק"ז) נביאים שבהם תיקנו לישראל שיהיו אומרים אותו על כל צרה שלא תבוא עליהם, וכשיהיו נגאלים יהיו אומרים אותו על גאולתם. וכל הריטב"א בחי', ורבנן דתקון בתר הכי נר חנוכה י"ל דסמכו נמי אהאי טעמא. ע"כ. וקשה דהא בחנוכה לא הוי נס לכל ישראל, וע"כ דס"ל נמי כמ"ש האחרונים הנ"ל דנס חנוכה חשיב לכל ישראל מפני שהיה בהמ"ק קיים. ולכאורה יד הדוחה נטויה דהא אמרינן בהוריות (ג) א"ר אסי ובהוראה הלך אחר רב יושבי א"י, שנא' ויעש שלמה את החג וכל ישראל עמו, קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים, לפני ה' אלהינו, שבעת ימים ושבעת ימים, מכדי כתיב וכל ישראל עמו, קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים למה לי, ש"מ הני הוא דאקרי קהל, אבל הנך דחז"ל לא איקרי קהל. (ופי' הגאון הרגצ'ובי בצפנת פענח שגם שם היתה הוראת הסנהדרין ולאכול ביום הכפורים לרגל חנוכה בהמ"ק, כדאמרי' במ"ק ט). וא"כ י"ל שנס חנוכה שנעשה ליושבי א"י, חשיב כאילו נעשה לכל ישראל, דלא משגיחין כלל ביושבי חו"ל. ברם בקושטא נראה שלא נאמר כן אלא לענין הוראה, דכתיב ונעלם דבר מעיני הקהל. משא"כ בשאר ענינים. וכן מתבאר מדברי מרן החיד"א בס' שער יוסף (דף מט ע"ד), שהביא קושית הרב באר שבע (הוריות ג) אהא דרב אסי הנ"ל, דדילמא קרא אתא לענין עשיית פסח בטומאה שהיא מצוה, וכתיב התם ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל, ותלוי הדבר ברוב הקהל, ואמאי אמרו בירושלמי, לטומאה הלך אחר רוב הנכנסים לעזרה. ותירץ השער יוסף, דשאני הוראה דכתיב בה קהל בעצם הדין שאנו דנים עליו, דהיינו שחטאו צבור בהוראת ב"ד, אבל גבי פסח הנעשה בטומאה לא כתיב קהל, דכי כתיב קהל לגבי שחיטת הפסח בכלל כתיב, ולא לגבי הפרט שאנו דנים עליו כשהציבור טמאים מש"ה אזלינן בתר רוב הנכנסים לעזרה. ע"ש. ולפ"ז כ"ש היכא דלא שייך טעם זה כלל, שלא נאמר קהל בענין אמירת הלל, שאז בודאי דלא שנא בין יושבי א"י ליושבי חו"ל. [וע' בפ"י המשניות להרמב"ם פ"ד דבכורות כט. וי"ל] וע' בירוש' ברכות (ר"פ הרואה), מהו שיברך שעשה נסים על נסי שבטים, למ"ד כל שבט ושבת אקרי קהל צריך לברך, ולמ"ד כל השבטים קרואים קהל א"צ לברך. והב"ח (סי' ריח) הקשה מכאן על רבינו יונה שכ' שאין לברך אלא על נס שנעשה לכל ישראל או רובם, והא קי"ל בהוראה דשבט אחד אקרי קהל. ותירץ הרב יד אהרן שם דס"ל דהש"ס דידן פליג על הירוש' בהא, דילפינן להאי מילתא מההיא דיתרו דהוי נס של כל ישראל, אלמא דלא תלי בקהל. ע"ש. וע"ע במראה הפנים (ר"פ הרואה) ובשער יוסף שם. ובישועות יעקב (סי' ריח סק"ג). ואכמ"ל.

(ד) ויש להוסיף עוד טעם שאין לברך על ההלל ביום העצמאות, הגם שזכינו בעזת"י לגבור על אויבינו ושונאינו שהיו רבים ועצומים, ומצויידיים במיטב הנשק והתחמושת, ולמרות הכל המה כרעו ונפלו, כי הנה בהגהות מהר"ץ חיות לשבת (כא): העיר במ"ש בגמרא שם, מאי חנוכה, (ופרש"י, על איזה נס קבעוה), ומייתי הנס של פך השמן שלא היה בו להדליק אלא יום אחד ונעשה בו נס והדליק שמנה ימים. ולכן קבעום ימים טובים בהלל ובהודאה, ולמה לא אמרו שהוא משום נס הנצחון של המעטים כנגד המרובים במלחמה, כמו שאנו אומרים בתפלה, נתת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וכו', אלא הטעם משום שנס זה אינו יוצא מגדר הטבע, שאין אומרים הלל על נסים נסתרים אשר הקדוש ברוך הוא עושה עמנו בכל עת. משא"כ נס פך השמן שהוא יוצא מגדר הטבע, ולכן תקנו הלל בימי חנוכה. ע"כ. (וכ"כ בכתבי מהר"ץ חיות בקונט' דרכי משה דף תס ע"ב). והוא הדין בנ"ד שאף שזכינו בחסדי השי"ת לנצח את אויבינו הרבים והעצומים, כיון שלא יצא דבר זה מגדר הטבע, וכמ"ש ג"כ הר"ן בחידושויו לחולין (צה): שכן מנהגו של עולם ששנים או שלושה אבירי לב ניסו הרבה מן המופחדים וכו'. (והובא ג"כ בכסף משנה פי"א מהל" ע"ז ה"ד). לפיכך אין מקום לתקן לומר הלל בברכות מדי שנה בשנה על נס כזה. וכיו"ב כתב רבינו דוד אבודרהם (בהל' ברכות שער ח) בשם רבינו אשר מלוניל, שאין לברך שעשה לי נס במקום הזה, אלא בנס שיוצא ממנהג העולם, אבל אם התנפלו עליו שוודים ובא לידי סכנה וניצול, וכל כיוצא בזה, א"צ לברך שעשה לי נס במקום הזה. ואם תאמר הרי פורים שהיה נס כמנהג העולם ומברכים שעשה נסים, י"ל התם נמי חשיב יוצא ממנהג העולם, שהרי בטל כתיבי המלך היפך דת פרס ומדי, ועוד שהרג קרוב לשמנים אלף מבני אומתו בעבור אהבת אשה אחת, ואין זה מנהג העולם וטבעו. ובחנוכה שאנו מברכים שעשה נסים

אינו אלא משום פך השמן שנעשה בו נס שהדליק שמנה ימים כמעשה אליהו ואלישע. ע"כ. (וכן הוא בלחם חמודות ר"פ הרואה. וכו"פ בש"ע ס"ס ריח). וה"ה ש"ל כן לענין אמירת הלל בנס כזה שאינו יוצא מגדר הטבע. וכנ"ל. והן אמת שחז"ל אמרו לגבי נס פורים, (בחולין קלט:), אסתר מן התורה מנין, ואנכי הסתר אסתיר פני, (וכ' הרמב"ן דברים ל"א י"ח, דהיינו הסתרת פני הגאולה, וע"ע בישועות יעקב ס"ס תרצג), מכל מקום ודאי שלא היה בדרך הטבע, וכמ"ש הרא"ש מלוניל הנ"ל, וכ"כ בארחות חיים (הל' פורים אות ו), שבשעה שנקהלו ועמדו על נפשם להרוג בשונאיהם חמשה ושבעים אלף, ואיש לא עמד בפניהם, זה היה בלי ספק נס ופלא גדול אין כמוהו שלא העיז שום איש לפגוע בהם, ולא נפקד ממנו איש. ע"ש. גם בס' מטה משה (סי' תתקעז) כ' זז"ל: וא"ת למה קבעו חנוכה על נס השמן ולא על שאר נסים שנעשו שניתנו רבים ביד מעטים וכו', וי"ל שאותם נסים יש פתחון פה למינים לומר שמקרה הוא ולא ה' פעל כל זאת ח"ו, כי לפעמים יקרה ענין כזה שיפלו רבים ביד מעטים לאיזו סבה, אבל נס השמן אין שום צד לומר שמקרה הוא, וכולם יודו ויאמרו כי מאת ה' היתה זאת היא נפלאות בעינינו, ולכן קבעום ימים טובים בהלל ובהודאה. ע"כ. וע"ע בצדה לדרך (דקל"ה ע"ג וע"ד). ע"ש. (וע' בדברי רבינו הרמב"ן בסוף פרשת בא). וכ"כ הפרי מגדים (סי' תרע מש"ז סק"ג) שברכת שעשה נסים בחנוכה היא משום נס השמן בלבד ולא על המלחמה, כי נס לא נקרא אלא כשהוא ניכר שיוצא חוץ להיקש וטבע העולם, אבל במגילה היה הנס מפורסם ע"י כמה נסים שנעשו בלילה ההוא וכו', ולא היה כלל על צד הטבע בשום ענין. ע"ש. (אך הפמ"ג עצמו במש"ז סי' תרפב סק"א לא כתב כן. ע"ש). ומעתה במלחמת הקוממיות שהנס היה דרך הטבע, כי כזו וכזה אכלה החרב, וכמה נפשות יקרות נפלו במערכות ישראל, אם כי בסופו של דבר תהלות לאל יתברך כי לא יטוש את עמו בעבור שמו הגדול, וגבר ישראל, מ"מ אין הדבר חורג מדרך הטבע ולכן אין לקבוע ע"ז הלל בברכה. ואמנם לכאורה יש לסתור דבר זה מפרש"י דפסחים (ק"ז) אומרים אותו על גאולתם כגון חנוכה, ברם הא לא תברא, שע"י הנס של פך השמן סופו מוכיח על תחלתו שהכל בהשגחה נפלאה של השי"ת. ועוד י"ל שכוונת רש"י על אותה שעה שניצולו מהצרה ונגאלו ממנה, אבל לקבוע הלל לדורות מדי שנה בשנה צריך להיות נס היוצא מגדר הטבע. אך לא משמע כן מפירוש רש"י (תענית כח:): ד"ה מנהג אבותיהם בידיהם, אבל הלל דחנוכה ודאי דדחי מעמד, שכיון שנביאים תקנוהו שיהיו אומרים אותו על כל צרה שלא תבא עליהם לכשנגאלים ממנה יהיו אומרים אותו על גאולתם, כדאורייתא דמי. עכ"ל. ומוכח שגם התקנה לאומרו בכל שנה הוי מתקנת הנביאים. והחתם סופר (בחא"ח ר"ס רח ובחי"ד ס"ס רלג) ס"ל שימי חנוכה ופורים הם מה"ת מכח הק"ו שאמרו (מגילה יד). מעבדות לחירות אומרים שירה, ממות לחיים לא כ"ש, ומוכח שם דהיינו בכל שנה ושנה. אולם הגאון הנצי"ב בס' העמק שאלה (פרשת וישלח ר"ס נו) כתב, דהך ק"ו דאמרינן במגילה (יד), היינו דוקא באותה שעה שנגאלו, אבל לומר בכל שנה ושנה זהו רק מדרבנן, ודלא כהחת"ס. ע"ש. וכ"כ הגר"י פירלא בס' המצות לרבינו סעדיה גאון ח"א (דף רנט ע"ב), ושכן מוכח מד' הסמ"ק (סי' קמו) שהלל על הנס אינו מה"ת אלא באותה שעה, אבל לדורות הוי רק מדרבנן. ע"ש. וע' בשו"ת שיבת ציון (סימן כב). ע"ש.

(ה) ומלבד כל זה יש לומר כי הן אמנם רבים ועצומים מגדולי ישראל רואים בהקמת המדינה אתחלתא דגאולה. וכעין מ"ש בירושלמי (ריש ברכות), ר' חייא ור"ש בן חלפתא הוו מהלכין וראו איילת השחר שהיה בוקע אורה. אל"ר ר"ח לר"ש בן חלפתא ברבי כר היא גאולתן של ישראל בתחלה קימעא קימעא כל מה שהיא הולכת היא רבה והולכת, מ"ט, כי אשב בחשך ה' אור לי. ובמגילה (יז:): מלחמה נמי אתחלתא דגאולה היא. והגר"מ כשר שליט"א בספרו התקופה הגדולה (עמודים שעד - שעח) הביא כרוז בשם דעת תורה, שחתומים עליו כמעט כל גדולי הדור, וקוראים את הקמת מדינת ישראל בשם אתחלתא דגאולה, מכל מקום הואיל ועדיין רב הדרך לפנינו כדי להגיע אל המנוחה ואל הנחלה, הן מבחינה מדינית וצבאית, והן מבחינה מוסרית ורוחנית, לפיכך אין לחייב לגמור ההלל בברכה. וכמ"ש בירושלמי (פ"י דפסחים ה"ו), בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה', התנדבו ראשי עם, כשהקב"ה עושה לכם נסים, תהיו אומרים שירה. התיבון והרי גאולת מצרים, (שלא אמרו שירה תיכף כשיצאו ממצרים אלא על הים, קרבן העדה) שנייא היא שהיא תחלת גאולתן. (שהיא היתה רק תחלת גאולתן ולא נגמרה הגאולה עד שיצאו מן הים. קה"ע). ואף כאן הרי מנהיגי צבאות ערב, למרות התבוסות והמפלות שנחלו, עודם מאיימים השכם

והערב לצאת למלחמה נגדנו. ומנפנפים בחרבותיהם ובקשתותיהם, חרבם תבוא בלבם וקשתותם תשברנה, אני שלום וכי אדבר המה למלחמה. וכמה מדינות נאורות שהיו נחשבות כידידותיות לישראל, פנו עורף ולא פנים במלחמות שעברו עלינו, מלחמת הקוממיות, מבצע קדש, מלחמת ששת הימים, מלחמת ההתשה, והאחרון הכביד מלחמת יום הכפורים, לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רוגז. ועודנו תכלינה עינינו אל ישועת ישראל האמתית ע"י צור ישראל וגואלו השם נפשנו בחיים ולא נתן למוט רגלינו, לולא ה' שהיה לנו אזי חיים בלענו. ומבחינה רוחנית, אשר ירוד ירדנו אלף מעלות אחרנית, ועדים אנו להתדרדרות מוסרית מדהימה, המתירנות גוברת וההתפרקות משתוללת בראש כל חוצות, חוסר צניעות, בגדי פריצות, ספרי פורנוגרפיה, וסרטי קולנוע מבישים, חילולי שבת בפרהסיא, פתיחת איטליזי טריפה בממדים מבהילים, ועוד כהנה וכהנה, ועל הכל שמאות אלפי ישראל, מתחנכים במסודות חינוך לא - דתיים, ולומדים שם להתנכר לכל קדשי ישראל, ולפנות עורף לצור מחצבתם, ולהיות ככל הגוים בית ישראל, עזבו מקור מים חיים לחצוב להם בורות בורות נשברים אשר לא יכילו המים, ונתקיימה נבואת ישעיהו: ירהבו הנער בזקן והנקלה בנכבד, וכדרשת חז"ל בחגיגה (יד) ובעקבות משיחא חוצפא ישגא, ועמא דארעא אזלא ומדלדלא, נערים פני זקנים ילבינו וכו' (סוטה מט:), הלזה צפינו וקוינו במשך כאלפיים שנות גלותינו, והרי כ' הרמב"ם (בפ"ט מה' תשובה ה"ב): לא נתאוו ישראל לימות המשיח אלא כדי שינוחו ממלכיות שאין מניחות להם לעסוק בתורה ובמצות כראוי, ובימי המשיח תרבה האמונה והדעה והחכמה והאמת, שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם. ומסיבות אלה הרבה משלומי אמוני ישראל אשר רואים שעדיין שכנתא בגלותא, נוהגים שלא לומר הלל בכלל ביום העצמאות, וטעמם ונימוקם עמם לרוב יגונם וצערם על מצבינו הרוחני אשר אנו נתונים בו כיום, ואין לזה כל דמיון לנס תנוכה שכל העם הכירו וידעו בהשגחת השי"ת עליהם, וכולם היו עובדי ה' באמת ובתמים. וכיו"ב ראיתי בשו"ת ישכיל עבדי ח"ו (חאו"ח סי' י אות ז) שג"כ העלה שאין לגמור ההלל בתוך תפלת יום העצמאות אפי' בלא ברכה, מפני שעדיין אויבינו קמים עלינו לכלותינו, ואין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו, ועונותינו הטו אלה, כי היצר הצורר בעוכרינו להסית את ישראל מדרכי ה' וכו', ומכיון שאין כאן אלא אתחלתא דגאולה, ואינה גאולה שלמה לכל עם ישראל, לכן אין לתקן לומר הלל גמור בתוך התפלה אפי' בלי ברכה, ורק אפשר לומר מזמורי ההלל לאחר סיום התפלה, בלי ברכה, כי פשוט שאין לנו להכנס בספק ברכה לבטלה. עכ"ד. ולא אכחד כי באמת עם כל הצללים הנ"ל, ישנם אורות גדולים שאין לנו להתעלם מהם, כי מדינת ישראל כיום היא מרכז התורה בעולם כולו, ורבבות בחורי חמד מטובי בנינו היקרים עוסקים בתורה יומם ולילה בישיבות הקדושות, והתורה מחזרת על אכסניא שלה, שאין לך תורה כתורת ארץ ישראל, ובירושלמי (פ"ו דנדרים סוף ה"ח), אמר הקדוש ברוך הוא, חביבה עלי כת קטנה שעוסקת בתורה בא"י, מסנהדרין גדולה שבחוץ לארץ. ורבבות משלומי אמוני ישראל מחנכים את בניהם ובנותיהם ע"פ תורתנו הקדושה, כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה', וכאמור: כי לא תשכח מפי זרעו. ואף אצל המון העם אנו מוצאים און קשבת שוקקה וכמהה לשמוע תורה ודעת מפי גדולי ישראל, כחזונו הנפלא של עמוס: הנה ימים באים נאם ה' והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה'. (וע' שבת קלח:). ואנו תפלה שהשי"ת יערה עלינו רוח ממרום, וידעו תועי רוח ובינה, ונשוב כולנו בתשובה שלמה. ועכ"פ הואיל וכאן נמצא וכאן היה רק התחלה טובה, מש"ה אין חיוב לומר הלל בברכה. וכיו"ב כ' העטרת זקנים א"ח (סי' ריט), לענין ארבעה שצריכים להודות בברכת הגומל, חולה שנתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא, ויורדי הים כשעלו מן האניה, והולכי מדברות שהגיעו לישוב, וכו' העט"ז, ונראה שאין לברך עד שיצא מן הצרה לגמרי, וכן החולה עד שיחזור לבוריו לגמרי, וכמ"ש במכילתא (פר' משפטים), והובא בפרש"י שם, בפסוק אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו, הרי כל זמן שאינו הולך על בוריו עדיין הוא בספק סכנה, ולכן אין לו לברך הגומל כל זמן שעדיין לא נגמרה הטובה בשלמותה. וכן פסק האליה רבה (שם סק"א). ובס' קול יעקב שאול בתשובה (סי' ג) כ', שההולכים ממקום למקום ודרך הילום עוברים דרך עיירות גדולות, מ"מ לא יברכו הגומל עד שיגיעו למחוז חפצם. ובשו"ת אהל יוסף (חאו"ח סי' א) כ' שהחולה בחולי קדחת לא יברך הגומל עד שיצא מהחולי לגמרי. וכן הנוסע ממקום למקום, ובדרכו שובת בעיר גדולה, לא יברך הגומל עד שיגיע למחוז חפצו. ושכן נהג הגאון ר' משה אמאירליו (מח"ס שו"ת דבר משה). ע"ש, וכ"כ הרה"ג ר' אליהו חזן בס' נה שלום (סי' ריט). וע'

בשו"ת יביע אומר ח"א (חאו"ח סי' יג ובמילואים). ע"ש. לכן גם בענין יום העצמאות כיון שלא יצאנו מהצרה לגמרי אין לקבוע הלל בברכה.

(ו) ולכאורה י"ל עוד לפמ"ש מרן הב"א ח"א (סי' ת"צ), שכ' השבולי' הלקט בשם מדרש הרנינו, שהטעם שאין אומרים הלל בשביעי של פסח, לפי שאז נטבעו המצרים בים, וכתוב בפסול אויבך אל תשמח. ע"כ. וכ"ה בפסיקתא דרב כהנא (פיסקא נט). וע"ע בס' המאורות (סוף פסחים). ע"ש. ולפ"ז בנ"ד שעי' המלחמות נהרגו רבים מבני ברית ומשאינם בני ברית, אין לומר שירה. וההלל שאומרים בימי חנוכה, היינו על נס פך השמן. (וכמש"כ לעיל אות ב). וכן מוכח ממ"ש בפסיקתא רבתי (פ"ב), ולמה מדליקין נרות בחנוכה, אלא בשעה שנצחו בניו של חשמונאי כ"ג את מלכות יון, נכנסו לבהמ"ק ומצאו שם שמנה שפודין של ברזל וקבעום והדליקו בתוכם נרות. ולמה קורין את ההלל, מפני שכתוב אל ה' יאר לנו. ע"ש. נמצא שאמירת ההלל אינה על הנצחון אלא על נס פך השמן שהאיר להם כל שמנה. איברא דהמהרש"א בח"א (ברכות ט): הקשה על מ"ש האחרונים בשם המדרש שאין אומרים הלל בשביעי של פסח משום שאמר הקדוש ברוך הוא מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה, והרי הכא אמרינן להיפך שלא אמר דוד הלל אלא עד שראה במפלתן של רשעים, ובפ"ב דערכין (י) אמרינן טעם אחר דלכך אין אומרים הלל בפסח אלא ביום ראשון, משום שאין חלוקים בקרבנותיהם. ע"כ. ויש להוסיף ממ"ש במגילה (טז) דהא דכתיב בפסול אויבך אל תשמח, ה"מ בישראל, אבל בעו"מ לא. ע"ש. ועל למרן החיד"א בס' ראש דוד (פר' בשלח דנ"ד ע"ג) שכל' דהא דאמרינן (סנהדרין לט): מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה, ה"מ בעידן דריתחא באותה שעה שנידונים, אבל אחר שנגמר הדין ונגלה הנס שרי לומר שירה, וגם דוד לא אמר שירה אלא לאחר מפלתן של רשעים. ע"ש. ולפ"ז אכתי' י"ל שירה מדי שנה בשנה. ומיהו מכיון שכמה אלפים מאחינו בית ישראל נהרגו במערכות ישראל ה' ינקום דמם אין לנו לקבוע אמירת הלל בברכה. ומכל שכן שהתאריך ה' אייר שהוכרז על מדינת ישראל כמדינה ריבונית ועצמאית, אינו יום שנגאלו מצרתם, כי הרי המלחמה נמשכה אח"כ ביתר שאת ורבים חללים הפילה ועצומים כל הרגיה, והכרזת שביית הנשק היתה ביום אחר, וגם לאחר מכן נפלו חללים ע"י אויבינו המקיפים אותנו כי כסלא לאוגיא. ואף שעי' הכרזת המדינה יכולנו אח"כ לקלוט עולים חדשים ולקבץ גלויותינו מארצות ערב וממדינות אירופא שרידי חרב פליטי השואה, מ"מ אין השמחה שלימה. והגם שאמרנו בברכות (נט): אמרו לו מת אבי ויש לו נכסים לירשו, מברך ברוך דיין האמת על מיתת אביו, ושהחיינו על הנכסים שבאו לו בירושה. (וע"ע בשו"ת הרשב"א ח"א סי' רמה). מ"מ אין לקבוע לדורות הלל בברכה מכיון שהשמחה מהולה בתגובה. ומי הוא זה אשר ירהיב עוז בנפשו להכנס בחשש איסור ברכות לבטלה, שאיסורו חמור מאד, ואפילו במקום ספק פסיקא כתבו האחרונים שאין לעשות מעשה לברך. כמבואר בשו"ת מכתם לדוד פארוז (חאו"ח סי' ג) וכו"כ מרן החיד"א במבח"ר א"ח (סי' ז). ובס' עיר און (מע' ס אות לג). וכ"כ הפרי מגדים יו"ד (סי' כח מש"ל ס"ק טז). והפחת הדביר ח"א (סי' יז). ועוד אחרונים. ועמש"כ באורך בשו"ת יביע אומר ח"ג (חאו"ח סי' טז אות ז), שאפי' שני אחרונים בלבד אומרים שלא לברך, ומאה אחרונים אומרים לברך, נקטינן דספק ברכות להקל, ולא אזלינן בתר רובא. והבאתי שכן כתבו כמה אחרונים ז"ל. ע"ש. ולכן מכל הני טעמי תריצי הנ"ל נראה שהמברך על ההלל בחג העצמאות הוא מברך ברכה שאינה צריכה, ואסור לענות אחריו אמן, ואף על פי שיש מאחורני דורינו שסוברים שיש לברך, וכמ"ש בשו"ת קול מבשר (סי' כא), ובשו"ת נצר מטעי (סי' לו). ועוד. מ"מ הו"ל ספק אמן דאזלינן לקולא. וכמש"כ בשו"ת יביע אומר ח"א (חאו"ח סי' כט אות יד). ע"ש. ועל היטב בדברי הגאון מהר"ח בן עטר בס' פרי תאר יו"ד (ס"ס לט) ב"ה ונראה, דמוכח שאף באופן שקוראים הלל על הנס צריך לדלג. וי"ל ע"י. (ועמש"כ בשו"ת יביע אומר ח"ה סי' לה). והגאון מופת הדור והדרו מרן החזון איש צ"ל באגרותיו (סי' נצ) כתב בזה"ל, עניני ההלכה קבועים הם על פי תנה"ק, ואף בביא אינו רשאי לחדש דבר, וכשם שהגרעון הוא בכלל מליצה מהתורה, כך ההוספה על מצות התורה היא גליזה מהתורה, ולכן ההצעה לקבוע ולקיים ולגזור (יום תענית ביום השואה) היא כהקלת ראש ח"ו ביסודות ההלכה, וראוי להסירה מעל הפרק בטרם הועלתה וכו'. ואיך נציג פנינו בדור זה שטובה לו השתיקה להרהר כזאת לקבוע דבר לזרות, והרי הצעה כזאת מעידה עלינו כמתנכשים בכל שפלותינו וחסותינו בזמן שאנו מלולכים בעונותינו ופשעינו, ודלים ורקים מן התורה והמצוות, ואל נא נעבור לגדולות ונפלאות ממנו. עכ"ל. ועל אחת כמה וכמה שאין אנו רשאים לקבוע הלל בברכות מדי שנה בשנה, ולהכנס ח"ו בחשש ברכות לבטלה. (וכן נודע לי מפי מגידי אמת שהגאון פאר הדור רבי צבי פסח פראנק צ"ל הורה והנהיג בבית מדרשו, שלא לומר כלל הלל ביום העצמאות. וטעמו מפני שדם ישראל משפך לרוב בעוה"ר וגם מפאת המצב הדתי במדינה. וראה משואה לדור עמוד ק"י). ומיהו שפיר דמי לומר מזמורי ההלל דרך קריאה בעלמא ותו לא. וכמ"ש כיו"ב בב"ב (פב) מכדי פסוקי נינהו ליקרי. ופירש רשב"ם, דהוי כקורא בתורה. וכיו"ב ל' התרומת הדשן (סי' ח). ע"ש. אלא שמבואר בדברי מרן החיד"א בשו"ת חיים שאל ח"ב (סי' יא), שיש לזהר שלא לומר מזמורי ההלל אחר תפלת י"ח במקום שתקנו חז"ל לומר הלל ביום טוב ור"ח, כי נודע שכל עניני התפלות בנויים ומיוסדים על אדני רזי' עולם, כמ"ש בזוה"ק ובכתבי האר"י ז"ל, שהכל מתוקן ומסודר בכוננות עליונות ונשגבות, וחז"ל תיקנו ביום טוב ור"ח אמירת הלל אחר תפלת י"ח לסוד כמוס, ואנן הדיוטות אנן, ואנחנו לא מדע אם אמירת הלל מישר שייכא במקום הזה, ולכן לא יאמרוהו אלא לאחר סיום התפלה כולה. ע"ש. וכ"כ בשו"ת ישכיל עבדי ח"ו (סי' י) הנ"ל. ע"ש. ומ"מ נלע"ד שאם הקהל רוצים לומר הלל בלא ברכה אחר תפלת י"ח אין למחות בידם, שהרי הלל דר"ח הו' מנהג בעלמא, כמבואר בתענית (כח), דרב סבר לאפסוקינהו עד דחזא דמדלגי דלוגי אמר ש"מ מנהג אבותיהם בדיהם, ולא הקפידו כלל על אמירת ההלל דר"ח אחר תפלת י"ח. ואף שנראה שדעת מרן החיד"א לחלק בזה בין מנהג שנוסד עוד בזמן רבותינו חכמי התלמוד, ובין אמירת הלל ע"פ תקנה בעלמא בזמן הזה, מ"מ ענינים כאלה שאין עליהם קפידא אלא ע"פ הסוד לא נאמרו אלא למצניעיהם. וכמ"ש כיו"ב מרן החיד"א בברכי יוסף א"ח (סי' רצה סק"א). ע"ש. וע"ע בס' ככר לאדן (סי' ה אות ז), אודות חברה שנהגה לקרוא חק לישראל עם תרגום ביום טוב, שכתב, שהגם שע"פ הקבלה אין לנהוג כן, מ"מ אין למחות בידם, דדמי למ"ש האר"י שאין לקרות מקרא בלילה, והצנועים מושכים את ידיהם, ומ"מ מרבית העם קוראים מקרא בלילה, בפני כמה גדולי תורה, ואינם אומרים להם דבר, שלא נאמרו דברים אלו אלא למצניעיהם. וזימנין כמה גדולי ישראל רואים דברי האר"י ז"ל ואינם חיים ממנהגייהם שנהגו ע"פ הפוסקים, כעין מ"ש הפרי חדש (סי' מו) בד"ן ברכת הנותן ליעף כח. ע"ש. וזון מינה נואקי באתרין. והשי"ת יחיש לגאלינו גאולה שלמה, ישראל נושע בה' תשועת עולמים, ונודה לו שיר חדש על גאולתינו ועל פדיון נפשינו במהרה בימינו, אמן.

2. מסכת נדה דף ל עמוד ב

דרש רבי שמלאי: למה הולד דומה במעי אמו - לפנקס שמקופל ומונח. ידיו על שתי צדעיו, שתי אציליו על ב' ארכובותיו, וב' עקביו על ב' עגבותיו, וראשו מונח לו בין ברכיו, ופיו סתום וטבורו פתוח, ואוכל ממה שאמו אוכלת, ושותה ממה שאמו שותה, ואינו מוציא רעי שמא יהרוג את אמו. וכיון שיצא לאויר

העולם - נפתח הסתום ונסתם הפתוח, שאלמלא כן אינו יכול לחיות אפילו שעה אחת. ונר דלוק לו על ראשו וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו

Rabbi Simlai declares, "To what may a fetus in the womb of a mother be compared? To a scroll that is wound up . His head is between his knees; his mouth is closed . . .; he eats what his mother eats and drinks what his mother drinks. As soon as he goes forth to the world, that which is shut is opened . . and a light shines on his head . ." (Nidah 30 b).

3. ויקרא רבה פרשת אחרי מות פרשה כב

עובדא הוה בחד גברא דהוה סליק מן בבל יתיב למקרטא באורחא וחמא תרתין צפרין מתנצין חדא עם חדא וקטלת חדא מנהון חברתה אזלת ההיא אחריתי ואתיי' עשבא ויהב עלה ואחיית יתה אמר טב לי נסב מן הדין עשבא ואחייה ביה מתיא דארעא דישראל כי פרי וסלק חמא חד תעלא מית מקלק באורחא אמר טב לי מנסייא בהדין תעלא ויהב עליה ואחייה וסליק עד שהגיע לסולמי צור כיון שהגיע לסולמי צור חמי חד ארי קטיל ומקלק באורחא אמר טב לי מנסיא בהדין ארי ויהב עלוהי מן עשבא וחיה וקם ואכל יתיה הוא דברייתא אמרי טב לביש עבדת בישא עבדת טב לביש לא תעביד וביש לא מטי לך

A Jew who was wandering on the roads of Babylonia and witnessed an unusual incident. Two birds were engaged in mortal combat, ripping and tearing at one another, and the feathers were flying fast and furious. Finally one bird overpowered the other and clawed it to death. Whereupon another bird swooped down upon a certain bush, plucked a small plant with its beak and applied it to the lifeless bird. And lo and behold, the seemingly dead bird stirred and came to life. After witnessing this miraculous episode, the man said "Let me go, ve-achaya metaye de-araa de'Yisrael - and revive the dead in the Land of Israel." He went to the bush, plucked out a plant and took it with him to the Holy Land. When he arrived in Eretz Yisrael, he saw the lifeless carcass of a fox. He placed the plant on its nostrils and-miracle of miracles the fox stirred and came to life. He then beheld a wounded lion which was slowly bleeding to death. Once again the man put the plant on the deep gashes of the beast, and the lion was also revived. After a while the animal rose, growled, gnashed his teeth and devoured the man who had saved his life (Levit. Rab. 22)

4. שיר השירים רבה פרשה ו

מי זאת הנשקפה כמו שחר, דלמה רבי חייא ור' שמעון בר חלפתא הוון מהלכין בהדא בקעת ארבאל בקריצתה, וראו אילת השחר שבקעה אורה, א"ל ר' חייא רבה לר' שמעון בר חלפתא כך תהיה גאולתן של ישראל מצפצפת דכתיב (מיכה ז') כי אשב בחשך ה' אור לי, בתחלה היא באה קימעה קימעה, ואחר כך היא מנצצת ובאה, ואח"כ פרה ורבה

5. יחזקאל פרק לו (ח)

ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא: (ט) כי הנני אליכם ופניתי אליכם ונצבדכם ונזרעכם: (י) והרבייתי עליכם אדם כל-בית ישראל גלה ולשבו הערים והקרבנות תבנינה:

6. סנהדרין דף צח עמוד א

אמר רבי אבא: אין לך קץ מגולה מזה, שנאמר ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל וגו'.